

Bilişsel Alışkanlık

Füsun Gülderen ALACAPINAR^a

Özet

Problem durumu: Yaşamda bazı davranışlar, uyarıcı davranım bağı kurularak ve bunlar pekiştirilerek öğrenilebilir. Uyarıcı gelince birey bunu otomatik olarak düşünmeden öğrenilen tepkiyi gösterebilir. Birey bir davranışı koşullama yoluyla öğrenir ve bu öğrenme sürekli desteklenir ve pekiştirilirse, ondan bu tür davranışı yapmaması istense bile, aynı uyarıcıya öğrendiği şekilde tepki verebilir.

Araştırmanın amacı ve soruları: Genellikle saçma sorulardan oluşan bir sınava kesinlikle yanıt verilmeyecek denilse bile, öğrenciler yine de soruları yanıtlıyorlar mı? Sınıf düzeyi ve cinsiyet değişince, tepki değişiyor mu?

Yöntem: Bu araştırmada, nicel ve nitel araştırma yönteminin odak grup görüşmesi kullanılmıştır.

Bulgular: İlköğretim öğrencilerinin buldukları sınıf ve cinsiyetlerinin sınavla ilgili bilişsel alışkanlıkları anlamlı derecede etkilemediği söylenebilir. Bu bağlamda bilişsel alışkanlıklar insanın ön öğrenmeleriyle, pekiştirici ve tekrarlar, uzun süreli bellekle ve beyin temelli öğrenme yaklaşımlarıyla açıklanabilir.

Öneriler: Bu konuda deneysel araştırmalar yapılabilir. Kişiler bilimsel yaklaşım eğitiminden geçirilerek, bunun etkileri araştırılabilir. Öğrencilerin kişilik gelişimine bilişsel alışkanlıkların etkisi incelenebilir.

Anahtar sözcükler: Bilişsel alışkanlık, sınav, cinsiyet ve sınıf.

Cognitive Habit

Abstract

Status of the Problem: In life, some behavior can be learned with connecting responsive behavior and reinforcing these. Person may act the pre-learned response automatically, without thinking, when a stimulus comes. Person learns a behavior with conditioning and if this learning process is reinforced continuously, even if it is not wanted to do that kind of behavior, may response same kind of stimulus as it was learned.

Purpose and questions of the study: Do students still answer the questions even if it is strictly told to don't answer the questions of an exam consisting silly questions? Does the response change with class level and sex?

Method: Both qualitative and quantitative approaches, qualitative survey method and focus group discussion technique are used together.

---

^a Dr., Kavaklıdere İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni, Ankara.

Findings: It can be said that, the class and sex of elementary education students don't affect the cognitive habits related to the exam meaningfully. In this manner, cognitive habits may be explained with the pre-learning, reinforcement and practice, long term memory and brain based education.

Suggestions: Experimental research can be done on this subject. Scientific approach education may be applied to people in order to research the effects.

Keywords: Cognitive habits, exam, sex and class.

Giriş

Aalışkanlık, bir uyarıcıya karşı genellikle aynı tepkinin verilmesi biçiminde ele alınabilir. Bireye belli bir uyarıcıya belirlenen tepkiyi gösterince pekiştireç verilerek o tepkinin güçlenmesi sağlanabilir. Pekiştireçler, istendik davranışların öğretilmesinde önemli olabilir; çünkü pekiştireç bir davranışın ilerde yineleme sıklığını artıran uyarıcı olarak ele alınabilir. Birey uyarıcı ile tepki arasında pekiştireçler yoluyla bir bağ kurar ve bu bağ da davranış tekrarlanınca pekiştireçlerle desteklenirse, güçlenir (Senemoğlu, 2007; Sönmez, 2003).

Yaşamda bazı davranışlar, uyarıcı davranım bağı kurularak ve bunlar pekiştirilerek öğrenilebilir. Bu tür davranışlar bir bakıma pekiştirilince refleksler haline dönebilir. Bu bağlamda uyarıcı gelince birey tepkiyi otomatik olarak gösterebilir. Söz gelişi parti, takım tutma, bir inanca göre davranma, yanan sobaya dokunmama, yeşil ışıkta geçme vb. örneklerde olduğu gibi. Bu durum bir açıdan bağlaşımcı kurama göre açıklanabilir. Uyarıcı gelince birey bunu otomatik olarak düşünmeden öğrenilen tepkiyi gösterebilir (Senemoğlu, 2007).

Birey bir davranışı koşullama yoluyla öğrenir ve bu öğrenme sürekli desteklenir ve pekiştirilirse, ondan bu tür davranışı **yapmaması** istense bile, aynı uyarıcıya öğrendiği şekilde tepki verebilir. Nitekim Sönmez'in (2008) yaptığı araştırmada üniversitedeki lisans, mastır ve doktora öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu içinde saçma sorular bulunan ve **yanıtlamaları istenmeyen** ve bu durumu vurgulanan bir sınavı yanıtlamışlardır. Kendilerine “neden sınavı yanıtladınız?” diye sorulunca da “Sınav yanıtlanmak için verilir. Biz böyle alıştık. vb.” yanıtlar vermişlerdir.

Öğrenilmiş davranışların tekrarlanması ve bunun sonucu pekiştirecin verilmesi, o tepkinin aynen sürdürülmesini sağlayabilir. Bağlaşımcı kurama göre “ öğrenci yaparak öğrenir, tekrar, pekiştireç ve güdüleme öğrenmenin

kalıcılığını sağlar, genelleme ve ayırt etme ile ilgili kazanılan davranışlar değişik ve çok çeşitli ortamlarda öğretilmeli ve kullanılmalıdır.” öğrenme ilkeleri kullanılırsa, davranışlar bireye kazandırılabilir (Senemoğlu, 2007; Sönmez, 2007; Yıldırım, 1982; Gözütok, 2006; Küçükahmet, 2001; Demirel, 2006). Bilişsel alışkanlıklarda da bu ilkeler çok sıklıkla kullanılabilir. Öğrencilerden sınavları yanıtlamaları istenmiştir. Böyle bir durum, onlarda her sınav yanıtlanacaktır yargısına dönüşebilir. Nitekim yapılan araştırma bunu destekler niteliktedir (Sönmez 2008). Bilişsel alışkanlık olarak nitelendirilebilecek olan bu davranışların Bloom’un ön öğrenmeleri ile de ilişkisi olabilir (Bloom, 1976). Ayrıca Gagne’nin (1988) ve Gagne ile Briggs’in (1979) belirttikleri gibi bu tür öğrenmeler beceriler, bilişsel stratejiler olarak da ele alınabilir. Gagne’ye göre uyarıcılar duyu organlarınca alındıktan sonra duysal kayıttan geçerek kısa süreli belleğe gelirler. Kısa süreli bellekte tekrarlanmaz ve kullanılmazlarsa; kısa zamanda silinirler. Tekrarlanır, kullanılırlarsa; uzun süreli belleğe geçer ve burada kodlanıp depolanır. Uyarıcı gelince tekrarlanır (Gagne, 1987). Bu bağlamda bilişsel alışkanlıklar uzun süreli bellekle de açıklanabilir. Beyin temelli öğrenmeye göre ise, tekrar ve pekiştirme sonucu oluşan biyo-kimyasal yapı beyinde kalıcı öğrenmelerin oluşmasını sağlayabilir (Sönmez,2007; Senemoğlu, 2008).

Bu araştırmada, ilköğretim 4, 5, 6, 7, 8. sınıflarda okuyan öğrencilerin **yanıtlamamaları** vurgulanan bir sınavı yanıtlayıp yanıtlamayacaklarının saptanmasına çalışılmıştır. Sınavları yanıtlama, bilişsel bir alışkanlık olarak ele alınabilir. Böyle bir alışkanlık çok erken yaşlarda da oluşmuş mudur? Bu da ayrıca araştırılmak istenen bir konudur. Ayrıca önceden öğrenip gösterdiği ve pekiştirilen tepkiyi, **yapılmaması** istense bile yineliyor mu sorusu da önemlidir.

Problem cümlesi

Genellikle saçma sorulardan oluşan bir sınava kesinlikle yanıt verilmeyecek denilse bile, öğrenciler yine de soruları yanıtlıyorlar mı? Sınıf düzeyi ve cinsiyet değişince, tepki değişiyor mu?

Denekler

Araştırma 2009 yılında ilköğretim 4, 5, 6, 7, 8. sınıflarında okuyan öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Evren ve örneklem tayinine gidilmemiştir. İlköğretim düzeyinde 191 öğrenci araştırmanın kapsamına oluşturmuştur.

Ölçme Aracı

Ölçme aracı, Sönmez tarafından hazırlanıp geliştirilen 25 sorudan oluşmaktadır. 13, 14, 18, 23, 24. sorular; kişiye bu testin hiçbir sorusuna yanıt verilmeyeceğini hatırlatan ve onu uyaran sorulardır. 3, 5, 7, 9, 11, 12, 17, 19. sorular mantıksal ve olgusal açıdan tutarsızdır. 2, 6, 15. sorular öğrenci düzeyine göre yeniden düzenlenmiş ve test 25 sorudan oluşmuştur. Dershanelere gidip test cevaplama konusunda eğitim almış 20 ve böyle bir eğitim almamış 20; toplam 40 ilköğretim öğrencisi üzerinde uygulanmış ve güvenilirlik katsayısıyla .95 bulunmuştur. Ölçme aracı ekte sunulmuştur.

Bulgular

Öğrencilerin bilişsel algılama testine verdikleri yanıtlarla ilgili verilerin sınıflara ve cinsiyete dağılımı tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Bilişsel algılama test yüzdeleri, cinsiyet ve sınıflar

Sınıflar	YANITLAYAN				YANITLAMAYAN				TOPLAM	
	Kız		Erkek		Kız		Erkek		n	%
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%
4. Sınıf	17	100	19	100	0	100	0	100	36	100
5. Sınıf	21	100	19	100	0	100	0	100	40	100
6. Sınıf	31	100	19	100	0	100	0	100	50	100
7. Sınıf	16	100	19	100	0	100	0	100	35	100
8. Sınıf	16	89	11	92	2	11	1	8	30	100
Toplam	101	98	87	99	2	2	1	1	191	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi ilköğretim 4, 5, 6, 7, 8. sınıflarda okuyan toplam 191 öğrencinin yalnız üçü (%2) bilişsel algılama testini **yanıtlamamışlar**; 188 (%98)’si ise, yanıtlamışlardır. Sınıflar arasında bu algılamadaki değişimin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Aynı şekilde 4, 5, 6, 7 ve 8 sınıflarda okuyan kız ve erkek öğrencilerin %98’i bu testi yanıtlamıştır. Bu verilere dayanarak kız ve erkek öğrenci olmakla bilişsel algılama arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı söylenebilir. Yani kız ve erkek öğrenciler, testi önceden oluşturdukları bilişsel alışkanlığa göre yanıtlamışlardır. Bu konuda öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi aşağıda sunulmuştur: (Bazı ifadeler, anlamı bozmayacak şekilde katılımcıyla görüşülerek düzeltilmiştir.)

Büyük bir çoğunluk çok saçma bir sınavdı ya da cevapladım çünkü sınavdı görüşündedir.

K.1. Hepsini cevapladım; çünkü öğretmenim cevaplandırmamı istedi.

K.2. Ben bu soruları cevaplandırdım. Çünkü öğretmenimiz cevaplandırmamızı istedi. Aslında sorular bana mantıksız geldi. Çünkü bazı sorular çok saçmaydı. Öğretmenimize bu sorular saçma dedik. Çünkü soruda isminizi doğru mu yazdınız falan diyordu. Doğrusu çok saçma geldi.

K.3. Test biraz garipti, fakat eğlenceliydi. Niçin yapıldığını bilmiyordum, öğretmen dağıttığı için ve lazım olur diye yanıtladım.

K.4. Sorular saçmaydı şu yüzden soruda başınızı sallayınız, kaleminizi sallayınız diyordu. Ben de salladım. Adımı doğru yazdın mı doğruysa evet. Kalemi cebine koy, öğretmene bak ve gülümse bu ne biçim bir şey. Kamera şakası gibi . Zorunlu olduğum için cevapladım.

K.5. Bu soruları saçma buldum. Çünkü garip sorulardı. Cevaplamamın nedeni öğretmenimin verdiği kağıdı boş bırakmamak için bütün soruları cevapladım. Değişik sorulardı ve çoğu eğlenceliydi.

K.6. Bu sınav biraz garipti. Çünkü adının başına yıldız a, sonra onu karala, en sevdiğin kişiyi yaz, üzerine çarpı işareti koy. En son soruda da sınavınız bitti. Kaleminizi cebinize koyup..... gibi sorular vardı. Ama öğretmen sınav yaptığı için yanıtladım.

K.7. Ben bu testi öğretmenim istediği için yazdım.

Sınavı yanıtlayan 4, 5, 6, 7 ve 8. öğrencilerinin ortak görüşü “sınavsa, yanıtlanması gerekiyor” önermesinde toplanıyor. Böyle koşullanmışlar. Kendilerine “bu soruların hiçbirine yanıt verilmeyecekti” dediğim zaman, hepsi şaşırmişti. Karşı çıkanlar oldu. Yukarıdaki ifadelerden de bu durum anlaşılabilir; çünkü yıllarca her sınavda soruları yanıtlamışlardı. Yanıt verilmeyecek sınav, onlara göre olamazdı. Nitekim daha önce Sönmez tarafından yapılan araştırmada da “Öyle mi hocam... Bunu kime desem inanmaz...Sınav olur da cevaplanmaz mı?..” ifadelerinde görülebilir (Sönmez, 2008). Benzer ifadeler ilköğretim 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden de gelmiştir. Sözü gelişi “Cevaplamamın nedeni öğretmenimin verdiği kağıdı boş bırakmamak için bütün soruları cevapladım. Ama öğretmen sınav yaptığı için yanıtladım. Zorunlu olduğum için cevapladım. . Niçin yapıldığını bilmiyordum,

*öğretmen dağıttığı için ve lazım olur diye yanıtladım. Hepsini cevapladım; çünkü öğretmenim cevaplandırmamı istedi.” vb. tümcelerde olduğu gibi benzer düşünceler içinde olabilirler. Bu tümcelere dayanarak öğrencilerde **sınav-yanıtlama bağının** daha ilköğretimin 4. sınıfından itibaren güçlü bir şekilde kurulduğu söylenebilir.*

Testi **yanıtlamayan üç sekizinci** sınıf öğrencisi, yapılan odak grup görüşmesinde aşağıdaki açıklamalarda bulunmuşlardır:

K.1.Soruları yanıtlamayan 8.sınıf öğrencisi kağıdın başında önce bütün soruları okuyup daha sonra soruları cevaplamamız gerektiği yazıyordu. Sürenin 5 dakika ve soruların da 25 tane olduğunu görünce zeka testi olduğunu anladım ve kağıdın başında verilen önerileri uyguladım. Son soruda kağıdın boş bırakılması gerektiğiyle ilgili bir kısım vardı. Onu da okuduktan sonra kağıdı boş bırakmam gerektiğine karar verdim. K2. Hiçbir soruyu cevaplamadım. Çünkü ilk başta soruların tamamını okumadan başlamamamız gerektiği söyleniyordu. Son soru yüzünden hepsini boş bıraktım. Her soruda cevaplama dediği için cevaplamadım. Baştan sonuna kadar okuduktan sonra mantık soruları olduğuna karar verdim ve cevaplamadım. Uyarıcı niteliğindeki 24. soruya okuduğum için, bu soruları cevaplamadım; çünkü çok saçma ve çok mantıksız sorulardı, bunun için cevaplamadım. Bu sorular kendinden bir önceki soruyu saçma bir şekilde dikkate alarak devam ediyorlar ve mantıksızlardı. Uyarıyı okudum. Tüm soruları okumadan yanıtlama diyordu.

K.3.Ben de tüm soruları okudum. Baktım saçma. Mantıksız. Yanıtlama diye beni uyarıyor. Son soru bu sınavın hiçbir sorusuna yanıt vermeyin. Diyor. Düşüncemin ve yaptığımın doğru olduğunu anladım. Yanıtlamadan kağıdı verdim.

Testi yanıtlamayan üç sekizinci sınıf öğrencisi, önce yönergeyi dikkatlice okuduklarını belirtmişlerdir. Yönergeye göre davranmışlardır. Bu verilere göre 30 sekizinci sınıf öğrencisinden üçünün, daha önce sınavla ilgili elde ettikleri ve pekiştirilen bağa göre hareket **etmedikleri** söylenebilir.

Uyaran Sorular

Kişiye bu testin hiçbir sorusuna yanıt verilmeyeceğini hatırlatan ve onu uyaran sorularla ilgili veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Testin hiçbir sorusuna yanıt verilmeyeceğini hatırlatan ve onu uyan sorularla sınıflar

Sınıflar	Sorular	13.Bu soruların hiçbirine yanıt verilmemelidir.	14.Sınav kâğıdının başındaki uyarıyı bir kez daha okuyunuz.	18.Bu soruların hiçbirini yanıtla mamam gerekir.	23.Yirmi ikinci soruya yanıtınız "Evet" ise, soru 18'i bir kez daha okuyunuz. Okudunuz mu?	24.Bu kâğıdı hiçbir şey yazmadan bana getirip teslim etmeliydiniz.Bu düşüncede misiniz?
4.Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlama yan	36 0	36 0	36 0	36 0	36 0
5. Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlama yan	40 0	40 0	40 0	40 0	40 0
6. Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlama yan	50 0	50 0	50 0	50 0	50 0
7. Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlama yan	35 0	35 0	35 0	35 0	35 0
8. Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlama yan	27 3	27 3	27 3	27 3	27 3
Toplam	Yanıtlayan Yanıtlama yan	188 3	188 3	188 3	188 3	188 3

Tablo 2’de görüldüğü gibi 4, 5, 6 ve 7. Sınıf öğrencilerinin tümü ve 8. sınıf öğrencilerinden 27’si; bu soruların (13, 14, 18, 23, 24.) tümüne yanıt vermişlerdir. Yalnız sekizinci sınıftan üç öğrenci hiçbir soruyu yanıtlamamıştır. Sınavda beş kez yanıt vermeyecekleri hatırlatılsa ve bu durum vurgulansa bile öğrencilerin %98 (188)’nin yanıtlamaya devam ettikleri söylenebilir. Bu verilere dayanarak yapılan beş yazılı uyarının öğrencilerin testi

yanıtlamalarını sağlayamadığı ileri sürülebilir. Bu konuda öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi aşağıda sunulmuştur: (Bazı ifadeler, anlamı bozmayacak şekilde katılımcıyla görüşülerek düzeltilmiştir.)

K.1 Uyarıyı okudum; ama yine de yanıtladım. Sınav bu... Üstelik sorular çok hoşuma gitti.

K2. Uyarıyı okuyunuz diyor bazı sorular. Başa dönüp tekrar okumadım. Zaman kaybederim dedim.

K3. Bir kez yanıtlamıştım. Bir işe yaramadı.

K.4. Okudum, fakat dikkate almadım.

Bu verilerde ifade edildiği gibi öğrenciler uyarıları okudukları halde onu dikkate **almamışlar** ve yanıtlamaya devam etmişlerdir. *Bir öğrenci “Bir kez yanıtlamıştım. Bir işe yaramadı.” Diğer biri de Başa dönüp tekrar okumadım. Zaman kaybederim dedim.”*

Diyerek istenmeyen davranışı sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda, vurgulanan uyarının sayısının, önceden pekiştirilip kazanılan davranışın değişmesini sağlayamadığı söylenebilir.

Tutarsız Sorular

Mantıksal ve olgusal açıdan tutarsız olan sorularla ilgili veriler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Mantıksal ve olgusal açıdan tutarsız olan sorularla sınıflar

Sınıf	Sorular	3.Eğer doğru yazdınızsa, kaleminizi havaya kaldırıp iki kez sallayınız.	5.Eğer "Hayır" dediyse, eniz, adınızın önüne bir yıldız koyunuz.	7. Yukarıdaki altıncı soruya "Hepsi" dediyse, soyadınızın üzerine bir çarpı işareti koyup adınızın önündeki yıldızı karalayınız.	9.Bu soruya "Hayır" dediyse, başınızı iki kere yukarı aşağı kaldırınız	11.Yukarıdaki soruya yanıtınız "Köylerde" ise, numaranızın önüne 2009 yazınız.	12. Böyle sınav soruları olur mu? Hocam saçmalıyor sunuz.	17.On altıncı soru man tık açısın dan yanlış tır.	19. Yukarıdaki soruya yanıtınız "Hayır" ise, adınızın önüne en sevdiğiniz kişinin adını yazınız, sonra üstüne bir çarpı işareti koyunuz.
4. Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlamayan	36 0	36 0	36 0	36 0	36 0	36 0	36 0	36 0
5. Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlamayan	40 0	40 0	40 0	40 0	40 0	40 0	40 0	40 0
6. Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlamayan	50 0	50 0	50 0	50 0	50 0	50 0	50 0	50 0
7. Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlamayan	35 0	35 0	35 0	35 0	35 0	35 0	35 0	35 0
8. Sınıf	Yanıtlayan Yanıtlamayan	27 3	27 3	27 3	27 3	27 3	27 3	27 3	27 3
Toplam	Yanıtlayan Yanıtlamayan	188 3	188 3	188 3	188 3	188 3	188 3	188 3	188 3

Tablo 3’de görüldüğü gibi 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin tümü ve 8. sınıf öğrencilerinden 27’si (%98) 3, 5, 7, 9, 11, 12, 17 ve 19. soruların tümüne yanıt vermişlerdir. Sınavda sekiz kez saçma soru kullanılsa ve bu durum vurgulansa bile öğrencilerin yanıtlamaya devam ettikleri söylenebilir. Bu verilere dayanarak yapılan sekiz saçma uyarının öğrencilerin testi **yanıtlamamalarını** sağlayamadığı ileri sürülebilir. Bu konuda öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi aşağıda sunulmuştur: (Bazı ifadeler, anlamı bozmayacak şekilde katılımcıyla görüşülerek düzeltilmiştir.)

K.1. Sorular biraz değil çok saçmaydı, gereksizdi, çok güldüm; ama eğlenceliydi. Hayatımda hiç böyle bir sınav görmedim. Sınav hiç güzel değildi. Böyle sınav olmaz.

K.2. Bence biraz hem saçma hem de salak... Hele o silgi kullanılmaz yazısı oldukça salakçaydı . Ama tabii bu sınav dikkat isteyen bir sınavdı. Gereksizdi.

K.3. Bence çok eğlenceliydi. Her ne kadar saçma olsa da süper bir şeydi.

K.4. Hayatımda ilk defa böyle bir sınav gördüm. ...Bence bu bir sınav değildi. Bizim görüşlerimizi öğrenmek amacıyla yapılan saçma bir kağıt parçası. Kendimi salak gibi hissettim.

K.5. Saçmaydı belki ama çözdüm, soruları yanıtladım. Ne ifade ettiğini de bilmiyorum. Hatta şu an yorumumu yazmış olmak için yazıyorum. Niye?

K.6. Hayatımda hiç böyle sınav görmedim. Bu sınav bana çok saçma geldi. Sorularda anlamsızlıklar vardı. Adının üstüne çarpı işareti koy

K.7. Yaptığımız sorular saçmaydı. Hatta yapmayı bile düşünmüyordum. Ama yaptım. İlk soru ve son soru saçmaydı. Bilmem adını doğru yazdın mı? Bilmem kalemi havada iki kere salla falan.

K.8. Ben yapılan bu testin saçma olduğunu düşünüyorum, çünkü; normalde testler ders sorularından yapılır. Daha önce böyle bir testle karşılaşmamıştım. Amacının ne olduğunu anlamış durumda değilim. Bu testteki soruların doğru bir cevabı olamaz ki... Herkesin farklı bir görüşü vardır. Böyle soruların sorulma nedenini merak ediyorum. Bu soruların bize ne kazandıracığını da anlamadığım için saçma geldi.

K.9. Bu testi saçma buldum, ama yine de eğlenceli olduğu için cevapladım. Bu test bizi eğlendirmek ve düşüncelerimizi öğrenmek için yapılmış olabilir. Ben bu sınavı kolayca yaptım. Silgi kullanılmaması kötü oldu. Ama yine de bu sınavdan bir şey anlamadım.

K.10. Bu test okulla ilgili bir şeyler kazandırdı ve zihnimizi ölçtü. Mantığımızın olup olmadığını ölçmek için bile olsa saçmaydı. Hiçbir şey anlamadım.

K.11. Biraz değişik geldi dersle bir ilgisi yoktu. Ama çözmek çok kolaydı. Silgi kullanmadan çözdüğümüz için dikkat istiyordu. Biraz garip olsa da güzeldi. Çünkü fikirlerimize yönelikti. Çözerken düşündürüyordu. Aynı zamanda da eğlenceliydi. Biraz karışık, yani değişik bir sınavdı.

K.12. Böyle sınav görmemişim. Dikkat çekiciydi. Sorular biraz saçmaydı. Cevaplarken içimden gülüyordum. Kalemimi sallamak, en sevdiğim kişinin adını yazmak garip geldi bana. En sevdiğim kişinin adını yazarken çok

düşündüm, annem mi, babam mı, kardeşim mi? Ben annemi yazdım. Dediğim gibi dikkat çekiciydi. Saçmalama gibi geliyor ama şöyle düşününce çok mantıklı geliyor....Dikkat çekici bir sınavdı...Hayatımda ilk defa bir sınav bana çok saçma geliyordu. Bu soruları çözmek de olurdu diyemem. Gereksiz yere sınav yapılmaz...Hala şaşkınlım....Dikkat ölçen bir testti....Bence biraz komik sorulardı....Hayatımda görmemiştim... Çok eğlendim.

Bu verilere göre, öğrenciler, sınavı saçma buldukları halde yanıtlamaya devam etmişlerdir. Saçma bulduğunuz halde neden yanıtladınız sorusuna ise *“Saçmaydı belki ama çözdüm, soruları yanıtladım... Yaptığımız sorular saçmaydı... Hatta yapmayı bile düşünmüyordum. Ama yaptım... Bu testi saçma buldum, ama yine de eğlenceli olduğu için cevapladım... Bu soruları çözmek de olurdu diyemem... Gereksiz yere sınav yapılmaz... Hala şaşkınlım... Dikkat ölçen bir testti...”* Bu şekilde yanıtlar vermişlerdir. Yanıtlardan da anlaşılacağı gibi kişi saçma da bulsa sınavı yanıtlayabiliyor; çünkü yanıtlamak için bir gerekçe, mazeret bulabiliyor.

Sonuç ve Öneriler

Bulguların da gösterdiği gibi, öğrenciler yanıtlanması istenmeyen sınavı kız erkek, sınıf farkı gözetmeden yanıtlamışlardır. Bu durum ön öğrenmelerle açıklanabilir(Sönmez, 2008; Senemoğlu, 2008). Kişinin hazır bulunuşluk düzeyi davranışları ve öğrenmeleri anlamlı derecede etkilemektedir. Nitekim bilim felsefesiyle uğraşanlar da bu görüşü desteklemektedirler. Yorumlamacı bilim felsefecileri, kişi uyarıcı, nesne ve olgu karşısında tümüyle tarafsız olamaz; çünkü o zamana dek elde ettiği bilgi, beceri, duygu ve sezgileriyle olguya, nesneye bakar. Bunlardan kendini tümüyle sıyramaz (Sönmez, 2008). Böyle olunca kişi uyarıcıya tepkide bulunurken, önceden öğrendiklerine dayanarak davranabilmektedir. Nitekim öğrenciler de *“ Sınav olduğu için yanıtladım... Sınav yanıtlamak içindir... Şimdiye dek her sınavı yanıtladım... Uyarıyı okumadım; çünkü orada yazılanın, bundan önceki sınavlardaki gibi olduğunu düşündüm. Uyarıyı okudum; ama yine de yanıtladım. Sınav bu... Üstelik sorular çok hoşuma gitti. Uyarıyı okuyunuz diyor bazı sorular. Başa dönüp tekrar okumadım. Zaman kaybederim dedim. Bir kez yanıtlamıştım. Bir işe yaramadı. Okudum, fakat dikkate almadım.”* vb. ifadeler bu yargıyı destekler niteliktedir. Sönmez’in (2008) yaptığı araştırmada da öğrenciler benzer yanıtları vermişlerdir.

Öğrenciler, sınavın içeriğini eğlenceli bulmuşlar. Pek çoğu “ *Sınav çok eğlenceliydi. Sorular çok hoşuma gitti. Çok güldüm. Hiç böyle sınav olmamıştım. Çok eğlendim. Bütün sınavlar böyle olsa ne iyi olur.* “ vb. ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadelerden öğrencilerin sınavın ne için yapıldığını, neyi ölçtüğünü anlamadıkları söylenebilir. Mantığını anlamayan, içeriği örgütleyen temel düşünceyi kavrayamayan kişiler, gözlerinin ve kulaklarının gerisindikilerle görüp duyabilirler. Buna karşın bu kişiler metni dikkatlice okuyup, orada vurgulanan temel düşünceyi kavrasalardı, soruların da bu temel düşünceyle örtüştüğünü ve onunla tutarlı olduğunu anlayıp, onların hiçbirine yanıt vermeyeceklerdi. Nitekim soruların hiçbirini yanıtlamayan iki sekizinci sınıf öğrencisi “ *Uyarıyı okudum. Tüm soruları okumadan yanıtlama diyordu. Ben de tüm soruları okudum. Baktım saçma. Mantıksız. Yanıtlama diye beni uyarıyor. Son soru bu sınavın hiçbir sorusuna yanıt vermeyin. Diyor. Düşüncemin ve yaptığımın doğru olduğunu anladım. Yanıtlamadan kağıdı verdim.*” Diyerek bu görüşü desteklemektedirler. Yalnız iki sekizinci sınıf öğrencisinin ön öğrenmelere dayanmadan, olguya (sınava) göre hareket etmesi pozitif bilim anlayışıyla açıklanabilir. Pozitif bilim anlayışına göre, bilim adamı nesneye göre davranmalıdır. Yani nesnel (objektif) olmalıdır. O zaman doğru bilgi elde edebilir (Sönmez, 2008). Üstelik bu iki öğrenci ilk kez böyle bir sınav aldıklarını belirtmişlerdir. Bu verilere dayanarak uyarıyı dikkate alan ve anlayan, ön öğrenmelerinden ve kabullerinden sıyrılan kişilerin, olguya, nesneye göre davranabilecekleri söylenebilir; fakat bunların sayısının anlamlı olmadığı ortadadır.

Ayrıca 4, 5, 6, 7, 8. sınıflarda okuyan kız ve erkek öğrencilerin sınavla ilgili bilişsel alışları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgulara dayanarak, ilköğretim öğrencilerinin buldukları sınıf ve cinsiyetlerinin sınavla ilgili bilişsel alışlarını anlamlı derecede etkilemediği söylenebilir. Bu bağlamda bilişsel alışkanlıklar insanın ön öğrenmeleriyle, pekiştirilerek ve tekrarlar, uzun süreli bellekle ve beyin temelli öğrenme yaklaşımlarıyla açıklanabilir (Senemoğlu, 2008).

Yanıtlardan “ öğrencilerin otoriteye boyun eğdikleri, çıkarlarını ön planda tuttıkları ve yanlışı bilerek yaptıkları “ da çıkarılabilir. Yapılan görüşmede öğrenciler, “*kalemi sallamam, öğretmene bakıp gülümsemem; en sevdiğim kişinin adını yazmam söylendi. Aynen yaptım. Bu hoşuma gitti. Çok güldüm.*” Gibi ifadeleri dile getirdiler. “ *Peki bir sınavda böyle davranmak*

doğru mu? Üstelik bunları saçma bulduğunuzu söylediğiniz halde neden böyle davrandınız? “ sorularına “Öğretmen öğle istiyor. Soru onu yap diyor. Saçma olduğunu bile bile yaptım; çünkü siz öğle istiyorsunuz. Yapmazsam düşük not alırım..” diyerek kendisine saçma da gelse o tepkiyi gösterdiklerini belirtmişlerdir. Bu verilere dayanarak öğrencilerin otoriteye, zayıf alırım kaygısıyla boyun eğdikleri ve bunu bile bile yaptıkları söylenebilir.

Bu konuda deneysel araştırmalar yapılabilir. Kişiler bilimsel yaklaşım eğitiminden geçirilerek, bunun etkileri araştırılabilir. Öğrencilerin kişilik gelişimine bilişsel alışkanlıkların etkisi incelenebilir.

Kaynakça

- Bloom, B.S. (1976).**Human characteristics and school learning**. New York, Hold Reinhart and Wiston.
- Demirel, Ö. (2006). **Öğretimde planlama ve değerlendirme. Öğretme sanatı**. Ankara,PEGEM.
- Gagne, R. M. (1988). **The conditions of learning**. New York, Hold Reinhart and Wiston.
- Gagne, R. M. and Briggs, L. J. (1979).**Principles of instructional design**. New York, Hold Reinhart and Wiston.
- Gözütok, F.D. (2006). **Öğretim ilke ve yöntemleri**. Ankara, Ekinoks.
- Küçükahmet, L. (2001).**Öğretim ilke ve yöntemleri**. Ankara, Nobel.
- Senemoğlu, N. (2008).**Gelişim, öğrenme ve öğretim**. Ankara.
- Sönmez, V. (2007). **Program geliştirmede öğretmen elkitabı**. Ankara, Anı yayıncılık.
- Sönmez (2008a). **Gelecekteki olası eğitim sistemleri**. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2008b). **Bilim felsefesi**. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, G. (1982). **Öğrenme düzeyi ve erişimi**. İstanbul.

Ölçme Aracı

ADI SOYADI :
NO :
SINIF :

Bu sınav 25 sorudan oluşmaktadır. **Soruların Tümünü Okuduktan Sonra Her Bir Soruyu Yanıtlamaya Başlayınız. Bu İşi Yapmadan Kesinlikle Hiçbir Soruyu Yanıtlamayınız.** Süreniz beş dakikadır. Sınav süresince hiçbir soru **sorulmaz.** Soru soranın sınavı iptal edilir ve sıfır alır. Sınavda silgi **kullanılmaz.**

1. Adınızı soyadınızı doğru yazdınız mı?

A) Evet B) Hayır

2. Aile bütçesi hazırlanırken öncelik aşağıdakilerden hangisine verilmelidir?

A) Yiyecek B) Barınma C) Giyim D)Eğlence

3. Eğer doğru yazdıysanız, kaleminizi havaya kaldırıp iki kez sallayınız.

4. Öğrenciye sınıf ortamında ceza verilmelidir?

A) Evet B) Hayır

5. Eğer “ Hayır” dediyseniz, adınızın önüne bir yıldız koyunuz.

6. Ders çalışırken aşağıdakilerden hangi derse öncelik verilmelidir .

A) Matematik B) Türkçe C) Fen ve Teknoloji D)Sosyal Bilgiler E)Hepsi

7. Yukarıdaki altıncı soruya “ Hepsi“ dediyseniz soyadınızın üzerine bir çarpı işareti koyup adınızın önündeki yıldızı karalayınız.

8. Öğretmen ders işlerken araç-gereç kullanmamalıdır.

A) Evet B) Hayır

9. Bu soruya “ Hayır“ dediyseniz başınızı iki kere yukarı aşağı kaldırınız.

10. Nerede okumak istersiniz?

A) Büyük kentlerde B) Kentlerde C) Kasabalarda D)Köylerde

11. Yukarıdaki soruya yanıtınız “ Köylerde “ ise numaranızın önüne 2009 yazınız.

12. Böyle sınav soruları olur mu ? Öğretmenim saçmalıyorsunuz.

A) Evet B) Hayır

13. Bu soruların hiçbirine yanıt verilmemelidir.

A) Evet B) Hayır

14. Sınav kağıdının başındaki uyarıyı bir kez daha okuyunuz.

15. Öğrenciye yeri ve zamanı gelince aferin verilmelidir.

A) Evet B) Hayır

16. Öğretmen adil, bilge, sevecen olmalı, bazı öğrencileri her zaman merkeze almalıdır.

A) Evet B) Hayır

17. On altıncı soru mantık açısından yanlıştır.
A) Evet B) Hayır
18. Bu soruların hiçbirini yanıtlamamam gerekir.
A) Evet B) Hayır
19. Yukarıdaki soruya yanıtınız“ Hayır “ ise adınızın önüne en sevdiğiniz kişinin adını yazınız, sonra üstüne bir çarpı işareti koyunuz.
20. Ben okuduğum her metni doğru anlayan bir insanım.
A. Her zaman B) Çoğu zaman C) Ara sıra D) Her zaman
21. Eğitim ortamında eğitsel oyunlar, müzik yeri ve zamanı gelince kullanılmalıdır.
A) Evet B) Hayır
22. İlköğretimde ders işlerken bilgisayar oyunlarına yer verilmez.
A) Evet B) Hayır
23. Yirmi ikinci soruya yanıtınız “ Evet” ise, soru 18’i bir kez daha okuyunuz.
Okudunuz mu?
A) Evet B) Hayır
24. Bu kağıdı hiçbir şey yazmadan bana getirip teslim etmeliydiniz. Bu düşünce de misiniz?
A) Evet B) Hayır
25. Yirmi dördüncü soruya yanıtınız “ Evet” ise, kaleminizi cebinize koyup, arkaya yaslanınız ve öğretmenle göz göze gelip gülümseyiniz.